Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (četvrto vijeće)

16. siječnja 2025.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Pravosudna suradnja u kaznenim stvarima – Direktiva (EU) 2016/343 – Članak 8. – Pravo sudjelovati na raspravi – Obavijest o održavanju rasprave i posljedicama neopravdanog nedolaska – Nemogućnost pronalaženja optuženika unatoč razumnim naporima koje su uložila nadležna tijela – Mogućnost rasprave i donošenja odluke u odsutnosti – Članak 9. – Pravo na obnovu postupka ili drugo pravno sredstvo kojim se omogućuje novo utvrđivanje merituma predmeta – Nepostojanje tog prava ako dotična osoba izbjegava pravosudni postupak”

U predmetu C-644/23 [Stangalov] [i],

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Sofijski gradski sad (Sud u Sofiji, Bugarska), odlukom od 26. listopada 2023., koju je Sud zaprimio 26. listopada 2023., u kaznenom postupku protiv

IR,

uz sudjelovanje:

Sofijske gradske prokurature,

SUD (četvrto vijeće),

u sastavu: C. Lycourgos (izvjestitelj), predsjednik trećeg vijeća, u svojstvu predsjednika četvrtog vijeća, S. Rodin i O. Spineanu-Matei, suci,

nezavisni odvjetnik: J. Richard de la Tour,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani dio postupka,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za Europsku komisiju, J. Vondung i I. Zaloguin, u svojstvu agenata,

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez mišljenja,

* Jezik postupka: bugarski

[i] Naziv ovog predmeta je izmišljen. On ne odgovara stvarnom imenu nijedne stranke u postupku.

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članaka 8. i 9. Direktive (EU) 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku (SL 2016., L 65, str. 1.) i članka 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja).

2 Zahtjev je upućen u okviru kaznenog postupka koji je pokrenut protiv osobe IR zbog djela koja mogu predstavljati porezna kaznena djela kažnjiva kaznom oduzimanja slobode.

Pravni okvir

Pravo Unije

3 Uvodne izjave 33., 35. do 39., 47. i 48. Direktive 2016/343 glase:

„(33) Pravo na pošteno suđenje jedno je od temeljnih načela demokratskog društva. Pravo osumnjičenika i optuženika da sudjeluje na raspravi temelji se na tom pravu te bi trebalo biti osigurano diljem [Europske u]nije.

[…]

(35) Pravo osumnjičenika i optuženika da sudjeluju na raspravi nije apsolutno. U određenim bi se okolnostima osumnjičenik i optuženik trebali moći, izrijekom ili prešutno, ali jasno, odreći tog prava.

(36) U određenim okolnostima trebalo bi biti moguće donijeti odluku o krivnji ili nedužnosti osumnjičenika ili optuženika čak i ako dotična osoba ne sudjeluje na raspravi. To može biti slučaj ako se osumnjičenika ili optuženika pravovremeno obavijesti o raspravi i o posljedicama nedolaska, no ta se osoba svejedno ne pojavi. Obavješćivanje osumnjičenika ili optuženika o raspravi trebalo bi podrazumijevati da mu je osobno uručen sudski poziv ili da je na neki drugi način primio službene informacije o dogovorenom mjestu i vremenu rasprave na način koji mu je omogućio da bude upoznat s održavanjem rasprave. Obavješćivanje osumnjičenika ili optuženika o posljedicama nedolaska bi se posebno trebalo tumačiti kao obavješćivanje te osobe da se odluka može donijeti ako se ona i ne pojavi na raspravi.

(37) Također bi trebalo moći održati suđenje koje može završiti odlukom o krivnji ili nedužnosti, u odsutnosti osumnjičenika ili optuženika, ako je ta osoba obaviještena o suđenju i ako je dala punomoć branitelju, kojeg je sama imenovala ili ga je imenovala država, da je zastupa na suđenju, a i koja je osumnjičenika ili optuženika zastupala.

(38) Prilikom razmatranja je li način na koji se dostavljaju podaci dovoljan da se osigura da je osoba upoznata s održavanjem rasprave, posebna pozornost trebala bi se, ako je potrebno, posvetiti dužnoj pažnji koju su tijela javne vlasti uložila da obavijeste dotičnu osobu i dužnoj pažnji dotične osobe da primi informacije koje su joj upućene.

(39) Kada države članice pružaju mogućnost održavanja rasprava u odsutnosti osumnjičenika ili optuženika, ali uvjeti za donošenje odluke u odsutnosti pojedinog osumnjičenika ili optuženika nisu ispunjeni jer osumnjičenik ili optuženik nije lociran unatoč uloženim razumnim naporima, primjerice zato što je u bijegu, donošenje odluke u odsutnosti osumnjičenika ili optuženika ipak bi trebalo biti moguće, kao i izvršenje te odluke. U tom bi slučaju države članice trebale osigurati da u trenutku kada se osumnjičenici ili optuženici obavješćuju o toj odluci, posebno prilikom uhićenja, također budu informirani o mogućnosti osporavanja odluke i pravu na obnovu postupka ili na drugo pravno sredstvo. […]

[…]

(47) Ovom se Direktivom podržavaju temeljna prava i načela koja su priznata [Poveljom] i [Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, potpisanom u Rimu 4. studenoga 1950. (u daljnjem tekstu: EKLJP)] […] U obzir bi prije svega trebalo uzeti članak 6. [UEU-a] u skladu s kojim Unija priznaje prava, slobode i načela određena Poveljom te u skladu s kojim temeljna prava, kako su zajamčena [EKLJP-om], i kako proizlaze iz ustavnih tradicija zajedničkih državama članicama, čine opća načela prava Unije.

(48) S obzirom na to da se ovom Direktivom utvrđuju minimalna pravila, države članice trebale bi moći proširiti prava utvrđena ovom Direktivom kako bi osigurale višu razinu zaštite. Razina zaštite koju pružaju države članice nikad ne bi smjela pasti ispod razine standarda predviđenih Poveljom i EKLJP-om, kako ih tumače Sud i Europski sud za ljudska prava."

4 Člankom 1. te direktive, naslovljenim „Predmet", određuje se:

„Ovom se Direktivom utvrđuju zajednička minimalna pravila koja se odnose na:

(a) određene vidove pretpostavke nedužnosti u kaznenim postupcima;

(b) pravo sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku."

5 Člankom 8. navedene direktive, naslovljenim „Pravo sudjelovati na raspravi", propisuje se:

„1. Države članice osiguravaju da osumnjičenici i optuženici imaju pravo sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku koji se vodi protiv njih.

2. Države članice mogu predvidjeti da se rasprava koja može završiti donošenjem odluke o krivnji ili nedužnosti osumnjičenika ili optuženika može voditi u njegovoj odsutnosti pod uvjetom da:

(a) osumnjičenik ili optuženik pravovremeno je obaviješten o raspravi i o posljedicama neopravdanog nedolaska; ili

(b) osumnjičenika ili optuženika koji je obaviješten o raspravi zastupa opunomoćeni branitelj kojeg je osumnjičenik ili optuženik sam imenovao ili ga je imenovala država.

3. Odluka koja je donesena u skladu sa stavkom 2. može se izvršiti protiv dotičnog osumnjičenika ili optuženika.

4. Kada države članice predvide mogućnost održavanja suđenja u odsutnosti osumnjičenika ili optuženika, ali nije moguće ispuniti uvjete iz stavka 2. ovog članka jer se osumnjičenik ili optuženik ne može locirati unatoč ulaganju razumnih napora, države članice mogu predvidjeti mogućnost donošenja i izvršenja odluke. U tom slučaju države članice osiguravaju da u trenutku kada se osumnjičenici ili optuženici obavješćuju o toj odluci, posebno prilikom uhićenja, također budu informiran[i] o mogućnosti osporavanja odluke i pravu na obnovu postupka ili na drugo pravno sredstvo u skladu s člankom 9.

[…]”

6 Članak 9. iste direktive, naslovljen „Pravo na obnovu postupka”, glasi kako slijedi:

„Države članice osiguravaju da osumnjičenici ili optuženici koji nisu sudjelovali na raspravi u kaznenom postupku koji se vodio protiv njih i u slučaju da nisu bili ispunjeni uvjeti iz članka 8. stavka 2. imaju pravo na obnovu postupka ili drugo pravno sredstvo kojim se omogućuje novo utvrđivanje merituma predmeta, uključujući ispitivanje novih dokaza, što bi moglo dovesti do ukidanja izvorne odluke. U tom pogledu države članice jamče da dotični osumnjičenici i optuženici imaju pravo biti nazočni i sudjelovati na raspravi u skladu s postupcima predviđenima nacionalnim pravom te ostvariti svoja [pravâ obrane].”

Bugarsko pravo

7 Člankom 94. stavcima 1. i 3. Nakazatelno-procesualnog kodeksa (Zakonik o kaznenom postupku) (DV br. 86 od 28. listopada 2005.), u verziji koja se primjenjuje na glavni postupak (u daljnjem tekstu: NPK), određuje se:

„1. Sudjelovanje branitelja u kaznenom postupku obvezno je ako […] se o predmetu raspravlja u odsutnosti okrivljenika;

[…]

3. Ako je sudjelovanje branitelja obvezno, nadležno tijelo imenuje odvjetnika kao branitelja.”

8 Člankom 219. stavkom 3. točkom 3. NPK-a propisuje se:

„U rješenju o optužbi […] navodi se […] djelo za koje se [dotična osoba] optužuje i njegova pravna kvalifikacija.”

9 U skladu s člankom 246. stavkom 1. NPK-a:

„Državni odvjetnik sastavlja optužnicu ako je uvjeren da postoje potrebni dokazi za […] podizanje optužnice pred sudom […].”

10 Člankom 247.c stavkom 1. NPK-a određuje se:

„Optuženiku se na temelju naloga suca izvjestitelja dostavlja preslika optužnice. Dostavom optužnice optuženika se obavještava o datumu pripremnog ročišta […] i mogućnosti razmatranja predmeta i odlučivanja o njemu u njegovoj odsutnosti, pod uvjetima predviđenima u članku 269.”

11 Člankom 269. NPK-a propisuje se:

„1. Ako je optuženik optužen za teško kazneno djelo, njegova prisutnost na sudskoj raspravi je obvezna.

[…]

3. Pod uvjetom da to ne sprečava utvrđenje objektivne istine, predmet se može ispitati u odsutnosti optuženika ako:

1) se ne nalazi na adresi koju je naveo ili je promijenio adresu a da o tome nije obavijestio nadležno tijelo;

2) mjesto njegova boravišta u Bugarskoj nije poznato i nije utvrđeno nakon temeljite istrage;

[…]

4) se nalazi izvan bugarskog državnog područja i […] ima nepoznato boravište."

12 U skladu s člankom 423. stavkom 1. NPK-a:

„U roku od šest mjeseci od dana saznanja za pravomoćnu kaznenu osudu […] osoba osuđena u odsutnosti može zahtijevati obnovu kaznenog [postupka] pozivajući se na svoju odsutnost tijekom [tog postupka]. Zahtjev se prihvaća osim ako je osuđenik pobjegao nakon obavještavanja o točkama optužbe tijekom istrage, tako da se nije mogao provesti postupak na temelju članka 247.c stavka 1., ili ako je nakon provedbe navedenog postupka osuđenik izostao s rasprave bez opravdanog razloga."

Glavni postupak i prethodna pitanja

13 Godine 2016. osobi IR stavljeno je na teret da je u organiziranoj grupi sudjelovala u zločinačkom udruženju radi počinjenja poreznih kaznenih djela, koja su kažnjiva kaznom oduzimanja slobode.

14 Dana 19. travnja 2016. osobi IR dostavljeno je rješenje o optužbi za ta kaznena djela, izdano u skladu s člankom 219. NPK-a.

15 Nakon tog rješenja o optužbi, koje je doneseno u okviru istrage, osoba IR koristila se uslugama branitelja kojeg je ona opunomoćila te je priopćila adresu na kojoj je bila dostupna.

16 Istraga je završena 8. lipnja 2016. te je spis dostavljen državnom odvjetniku.

17 Dana 9. prosinca 2016. državni odvjetnik sastavio je na temelju članka 246. NPK-a optužnicu te je predmet protiv osobe IR podnio Specializiranom nakazatelenom sadu (Specijalizirani kazneni sud, Bugarska).

18 Unatoč pokušajima Specializiranog nakazatelenog sada (Specijalizirani kazneni sud) da izvrši osobnu dostavu osobi IR kako bi se ona pojavila na raspravi, nije ju bilo moguće zateći ni na adresi koju je navela ni drugdje. U tim okolnostima nije bilo moguće provesti radnje predviđene člankom 247.c stavkom 1. NPK-a, među ostalim, izvršenje dostave primjerka optužnice iz članka 246. NPK-a osobi IR.

19 Osobi IR postavljen je branitelj po službenoj dužnosti radi obrane. Međutim, taj branitelj nije uspio stupiti u kontakt s osobom IR te je odustao od njezine obrane. Ni drugi branitelji koji su naknadno postavljeni po službenoj dužnosti nisu mogli uspostaviti kontakt s osobom IR.

20 Budući da se ispostavilo da optužnica sadržava nedostatke, ona je ukinuta te je slijedom toga postupak obustavljen. Zatim je na temelju članka 246. NPK-a sastavljena nova optužnica te je pokrenut novi postupak. Tom je prilikom osoba IR bila ponovno tražena, među ostalim i posredstvom članova njezine obitelji, bivših poslodavaca i operatora mobilne telefonije, ali ponovno bezuspješno.

21 Stoga je Specializiran nakazatelen sad (Specijalizirani kazneni sud) odlukom od 27. listopada 2020. odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Treba li članak 8. stavak 2. točku (b), u vezi s uvodnim izjavama 36. do 39. Direktive [2016/343], […], tumačiti na način da se odnose na slučaj u kojem je okrivljenik obaviješten o prvotnoj verziji optužbe podnesene protiv njega, ali ga se potom zbog njegova bijega objektivno ne može obavijestiti o raspravi, pa ga brani odvjetnik imenovan po službenoj dužnosti s kojim ne održava nikakav kontakt?

2. Ako je odgovor niječan:

je li u skladu s člankom 9. […] Direktive [2016/343], […], nacionalna odredba (članak 423. [NPK-a]), na temelju koje nije predviđeno pravno sredstvo protiv istražnih radnji izvršenih u odsutnosti i protiv osuđujuće presude donesene u odsutnosti ako je okrivljenik, nakon što je obaviješten o prvotnoj verziji optužnice, pobjegao te stoga nije mogao biti obaviješten ni o datumu ni o mjestu rasprave kao ni o posljedicama svojeg nedolaska?

3. Ako je odgovor niječan:

ima li članak 9. Direktive [2016/343], u vezi s člankom 47. Povelje, izravan učinak?”

22 Povodom tog zahtjeva za prethodnu odluku donesena je presuda od 19. svibnja 2022., Specializirana prokuratura (Suđenje optuženiku u bijegu) (C-569/20, EU:C:2022:401), čija izreka glasi kako slijedi:

„Članke 8. i 9. Direktive [2016/343] treba tumačiti na način da se protiv optuženika kojeg nadležna nacionalna tijela, unatoč ulaganju razumnih napora, ne mogu locirati i kojemu, zbog toga, ta tijela nisu mogla dostaviti informacije o postupku protiv njega, može voditi postupak i da ga se, ako do toga dođe, može osuditi u odsutnosti, ali on, u tom slučaju, načelno mora imati mogućnost da se, nakon što bude obaviješten o toj osudi, izravno pozove na pravo koje mu daje ta direktiva odnosno da ishodi ponovno pokretanje postupka ili pristup istovrijednom pravnom sredstvu kojim se omogućuje da se, u njegovoj prisutnosti, iznova utvrđuje meritum predmeta. To se pravo, međutim, navedenoj osobi može uskratiti ako iz preciznih i objektivnih indicija proizlazi da je dobila dostatne informacije da bi znala da će se protiv nje provesti postupak te je, namjernim postupcima i s ciljem izbjegavanja suđenja, spriječila tijela vlasti u tome da je službeno obavijeste o tom suđenju.”

23 Sofijski gradski sad (Sofijski gradski sud, Bugarska), koji je nakon ukidanja Specializiranog nakazatelenog sada (Specijalizirani kazneni sud) preuzeo vođenje kaznenog postupka pokrenutog protiv osobe IR i koji je, dakle, sud koji je uputio zahtjev, navodi da je od objave presude od 19. svibnja 2022., Specializirana prokuratura (Suđenje optuženiku u bijegu) (C-569/20,

EU:C:2022:401) bugarska sudska praksa u pogledu članka 423. NPK-a ostala nepromijenjena. Konkretno, Vrhoven kasacionen sad (Vrhovni kasacijski sud, Bugarska), koji je isključivo nadležan za ispitivanje zahtjeva za obnovu postupka, nastavlja primjenjivati članak 423. NPK-a na način da u slučaju osude u odsutnosti svaka osoba koja je pobjegla nakon što je primila rješenje o optužbi iz članka 219. NPK-a gubi pravo na obnovu postupka.

24 Sud koji je uputio zahtjev iz toga zaključuje da bi u slučaju osude osobe IR u odsutnosti, njezin eventualni naknadni zahtjev za obnovu postupka bio osuđen na neuspjeh.

25 Međutim, taj sud smatra da bi osoba IR na osnovi svojeg temeljnog prava na pošteno suđenje, koje je priznato u članku 47. Povelje i koje se odražava u članku 8. stavku 4. i članku 9. Direktive 2016/343, trebala imati pravo na obnovu postupka.

26 U tom pogledu navedeni sud skreće pozornost na činjenicu da je rješenje o optužbi koje je osoba IR osobno primila 19. travnja 2016. bilo dio istražne faze koja prethodi prosljeđivanju spisa državnom odvjetniku. Ta preliminarna optužnica sadržava samo kratak prikaz činjeničnih i pravnih elemenata kako bi se osumnjičenika obavijestilo da mu se stavlja na teret počinjenje određenog kaznenog djela i kako bi mu se omogućilo da u tom pogledu pruži objašnjenja.

27 Sud koji je uputio zahtjev naglašava da u trenutku kada zainteresirana osoba primi tu preliminarnu optužnicu još nisu poznati svi optužujući i oslobađajući dokazi. Tijekom istrage nije poznata ni odluka državnog odvjetnika o sastavljanju optužnice iz članka 246. NPK-a i upućivanju predmeta nadležnom sudu.

28 Stoga zainteresirana osoba tek po primitku optužnice, koja je sastavljena na temelju članka 246. NPK-a, prvi put saznaje da će se održati rasprava. Ona je također tek u toj fazi obaviještena o mogućnosti da se o predmetu odluči u njezinoj odsutnosti.

29 Prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, ni članak 423. stavak 1. NPK-a ni sudska praksa Vrhovenog kasacionenog sada (Vrhovni kasacijski sud), koja se odnosi na tu odredbu, nisu u skladu s člankom 8. stavkom 4. i člankom 9. Direktive 2016/343 jer se tom odredbom NPK-a i tom sudskom praksom osobama kojima se sudi u odsutnosti uskraćuje pravo na obnovu postupka iako za to nisu ispunjeni uvjeti predviđeni člankom 8. stavkom 2. te direktive.

30 U tim okolnostima sud koji je uputio zahtjev od Suda traži dodatna pojašnjenja o osobnom području primjene prava na obnovu postupka prije nego što, ovisno o slučaju, osobu IR osudi u odsutnosti. Ako bi iz tih pojašnjenja stvarno proizlazilo da se pravu Unije protivi članak 423. stavak 1. NPK-a, trebalo bi također utvrditi može li, odnosno čak mora li sud koji je uputio zahtjev odbiti donijeti odluku u okviru suđenja u odsutnosti koje je u tijeku protiv osobe IR, kako bi se izbjegla naknadna povreda njezina prava na pošteno suđenje.

31 U tom pogledu sud koji je uputio zahtjev napominje da raspolaže nedvojbenim informacijama iz kojih proizlazi da Vrhoven kasacionen sad (Vrhovni kasacijski sud) odbija priznati pravo osobe IR na obnovu postupka. Te se informacije odnose na činjenicu da taj Vrhovni sud nije prilagodio svoju sudsku praksu nakon objave presude od 19. svibnja 2022., Specializirana prokuratura (Suđenje optuženiku u bijegu) (C-569/20, EU:C:2022:401) i opetovano odbija uzeti u obzir Direktivu 2016/343.

32 U tim je okolnostima Sofijski gradski sad (Gradski sud u Sofiji) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Je li u skladu s člankom 9. Direktive 2016/343, u vezi s njezinim člankom 8. stavcima 2. i 4., nacionalna odredba (prva alternativa druge rečenice stavka 1. članka 423. NPK-a) na temelju koje optuženik koji je osuđen u odsutnosti nema pravo na obnovu postupka uz njegovo sudjelovanje ako je u bijegu nakon što je u okviru prethodnog postupka bio obaviješten o najopćenitijim elementima optužbe te ga se upravo zbog tog bijega nije moglo obavijestiti ni o cijelom sadržaju te optužbe ni o sudskom postupku pokrenutom na temelju navedene optužbe kao ni o posljedicama nedolaska na raspravu, pri čemu na temelju te odredbe on nema pravo na obnovu postupka uz svoje sudjelovanje ako ga brani branitelj postavljen po službenoj dužnosti, neovisno o tome što ne postoji nikakav njihov međusobni kontakt?

2. Ako je odgovor niječan: obvezuju li članak 8. Direktive 2016/343 i članak 47. Povelje sud koji je uputio zahtjev, odnosno omogućuju li mu da odbije meritorno odlučivanje o optužbi protiv takvog optuženika i donošenje presude protiv njega u odsutnosti ako je sud koji je uputio zahtjev na temelju nedvojbenih informacija uvjeren da će nacionalni Vrhovni sud, koji je isključivo nadležan za odlučivanje o zahtjevu optuženika osuđenog u odsutnosti za obnovu postupka uz njegovo sudjelovanje, u predmetnom slučaju odbiti taj zahtjev i da neće obnoviti postupak jer neće primijeniti pravilo iz članka 9. te direktive, u vezi s njezinim člankom 8. stavcima 2. i 4., nego umjesto toga nacionalno pravo, i time će optuženiku osuđenom u odsutnosti uskratiti pravo sudjelovanja u kaznenom postupku koje mu je zajamčeno pravom Unije?”

O prethodnim pitanjima

Prvo pitanje

33 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članke 8. i 9. Direktive 2016/343 tumačiti na način da im se protivi nacionalni propis prema kojem osoba koja pobjegne nakon što je primila preliminarnu optužnicu koja je protiv nje sastavljena tijekom istražne faze kaznenog postupka, čime na taj način sprečava tijela vlasti da je osobno obavijeste o pravomoćnoj optužnici kao i o vremenu i mjestu održavanja rasprave, koju tijekom te rasprave brani branitelj postavljen po službenoj dužnosti, a koji s njom nije u kontaktu, i koja je u tim okolnostima osuđena u odsutnosti, nema pravo na obnovu postupka u slučaju njezina pronalaska i uhićenja radi izvršenja kazne.

34 Valja podsjetiti na to da je predmet Direktive 2016/343, u skladu s njezinim člankom 1., utvrđenje zajedničkih minimalnih pravila koja se odnose na određene elemente kaznenog postupka, među kojima je i „pravo sudjelovati na raspravi”. Kao što se to izričito potvrđuje u uvodnoj izjavi 33. te direktive, to je pravo sastavni dio temeljnog prava na pošteno suđenje (presuda od 19. svibnja 2022., Specializirana prokuratura (Suđenje optuženiku u bijegu), C-569/20, EU:C:2022:401, t. 25.).

35 Međutim, u skladu s člankom 8. Direktive 2016/343 države članice mogu pod određenim uvjetima predvidjeti održavanje suđenja u odsutnosti, pri čemu se podrazumijeva da kada se takvo suđenje vodi iako nisu ispunjeni uvjeti iz članka 8. stavka 2. te direktive, zainteresirana osoba ima pravo na temelju članka 8. stavka 4. i članka 9. navedene direktive, koji imaju izravan učinak, „na obnovu postupka ili drugo pravno sredstvo kojim se omogućuje novo utvrđivanje merituma predmeta

[…], što bi moglo dovesti do ukidanja izvorne odluke” (u daljnjem tekstu: pravo na obnovu postupka) (vidjeti u tom smislu presudu od 19. svibnja 2022., Specializirana prokuratura (Suđenje optuženiku u bijegu), C-569/20, EU:C:2022:401, t. 26. do 28).

36 Iz toga proizlazi da se osobu osuđenu u odsutnosti može lišiti prava na obnovu postupka samo ako su ispunjeni uvjeti iz članka 8. stavka 2. Direktive 2016/343 (presuda od 19. svibnja 2022., Specializirana prokuratura (Suđenje optuženiku u bijegu), C-569/20, EU:C:2022:401, t. 31.).

37 Stoga, ako dotična osoba nije pravodobno obaviještena o suđenju ili ako, iako je obaviještena o suđenju, nije bila obaviještena o posljedicama neopravdanog nedolaska niti ju je zastupao branitelj opunomoćen za to suđenje, navedena osoba u načelu ima pravo na obnovu postupka od trenutka kada je saznala za odluku donesenu u odsutnosti. Stoga se Direktivi 2016/343 protivi nacionalni propis kojim se to pravo isključuje samo zato što je dotična osoba pobjegla te je tijela vlasti nisu uspjela pronaći (vidjeti u tom smislu presudu od 19. svibnja 2022., Specializirana prokuratura (Suđenje optuženiku u bijegu), C-569/20, EU:C:2022:401, t. 41. do 47.).

38 Kao što to proizlazi iz uvodne izjave 38. te direktive, kako bi se utvrdilo je li osoba upoznata s održavanjem rasprave, posebna pozornost treba se posvetiti, s jedne strane, dužnoj pažnji koju su tijela javne vlasti uložila da obavijeste dotičnu osobu o održavanju te rasprave i, s druge strane, dužnoj pažnji dotične osobe da primi informacije koje su joj upućene. Slijedom toga, treba smatrati da navedena osoba nema pravo na obnovu postupka ako iz preciznih i objektivnih indicija proizlazi da ona, iako je bila službeno obaviještena da je optužena da je počinila kazneno djelo te je stoga znala da će se protiv nje provesti suđenje, namjerno postupa na način da izbjegne službeno zaprimiti informacije u vezi s vremenom i mjestom te rasprave. Postojanje takvih preciznih i objektivnih indicija može se, na primjer, utvrditi kada je ta osoba namjerno prijavila pogrešnu adresu nacionalnim tijelima nadležnim u kaznenim stvarima ili se više ne nalazi na adresi koju je prijavila (presuda od 19. svibnja 2022., Specializirana prokuratura (Suđenje optuženiku u bijegu), C-569/20, EU:C:2022:401, t. 48. do 50.).

39 U ovom slučaju, ako bi se pokazalo da su pravomoćna optužnica koja je sastavljena na temelju članka 246. NPK-a, kao i dokument u kojem se navodi vrijeme i mjesto predviđenog suđenja, poslani i stvarno dostavljeni na adresu koju je osoba IR prijavila istražnim tijelima nakon zaprimanja preliminarne optužnice iz članka 219. NPK-a, takve bi okolnosti mogle, ako sadržaj te pravomoćne optužnice odgovara u pogledu činjenica koje se stavljaju na teret i njihove pravne kvalifikacije sadržaju te preliminarne optužnice, predstavljati precizne i objektivne indicije na temelju kojih se može zaključiti da je osoba IR, nakon što je bila obaviještena o optužbi kojom se tereti i stoga je raspolagala dostatnim informacijama da sazna da će protiv nje biti organizirano suđenje, napuštanjem adrese koju je prijavila tijelima vlasti kako bi izbjegla suđenje, spriječila ta tijela u tome da je službeno obavijeste o tom suđenju (vidjeti u tom smislu presudu od 19. svibnja 2022., Specializirana prokuratura (Suđenje optuženiku u bijegu), C-569/20, EU:C:2022:401, t. 58.).

40 Taj zaključak nije doveden u pitanje činjenicom da u istražnoj fazi kaznenog postupka još nije sigurno hoće li nakon preliminarne optužnice, s kojom je zainteresirana osoba upoznata, uslijediti pravomoćna optužnica, a time i rasprava. Naime, s jedne strane, iz samog teksta članaka 8. i 9. Direktive 2016/343 proizlazi da se zajednička minimalna pravila utvrđena tim člancima primjenjuju kako na „osumnjičenike” tako i na „optuženike”. Stoga su osobe osumnjičene za počinjenje kaznenog djela obuhvaćene tim pravilima, čak i ako protiv njih još nije formalno pokrenut postupak.

41 S druge strane, imajući u vidu sudsku praksu Europskog suda za ljudska prava, koju treba uzeti u obzir prilikom tumačenja Direktive 2016/343, kao što to proizlazi iz njezinih uvodnih izjava 47. i 48., dovoljno je da iz okolnosti slučaja proizlazi da je zainteresirana osoba pobjegla nakon što je shvatila da će njezin predmet vrlo vjerojatno biti upućen pred sud, kako bi se zaključilo da je ta osoba namjerno izbjegla suđenje time što je pobjegla iako je raspolagala informacijama koje joj omogućuju da sazna da će protiv nje biti organizirano suđenje (ESLJP, 26. siječnja 2017., Lena Atanasova protiv Bugarske, CE:ECHR:2017:0126JUD 005200907, t. 48.).

42 Slijedom toga, državama članicama dopušteno je u slučaju takvih okolnosti zauzeti stajalište da se pravodobno slanje službenog dokumenta nadležnih tijela u kojem se navode vrijeme i mjesto rasprave na adresu koju je dotična osoba prijavila tim tijelima tijekom istrage u predmetu i podnošenje dokaza o tome da je taj dokument stvarno dostavljen na tu adresu smatra istovjetnim obavještavanju te osobe u bijegu o tom vremenu i mjestu, u skladu s člankom 8. stavkom 2. Direktive 2016/343. Međutim, to je moguće samo pod uvjetom da su navedena tijela uložila razumne napore kako bi pronašla navedenu osobu i osobno joj uručila sudski poziv ili je na neki drugi način službeno obavijestila o vremenu i mjestu te rasprave, kao što je to predviđeno u uvodnoj izjavi 36. te direktive. Smatra se da je dotična osoba u tom slučaju bila obaviještena o održavanju navedene rasprave i da se dobrovoljno i nedvosmisleno odrekla izvršavanja svojeg prava da na njoj sudjeluje (vidjeti u tom smislu presudu od 19. svibnja 2022., Specializirana prokuratura (Suđenje optuženiku u bijegu), C-569/20, EU:C:2022:401, t. 48.).

43 Osim toga, važno je pojasniti da čak i ako se tako smatra da je zainteresirana osoba bila obaviještena o održavanju rasprave i da se dobrovoljno i nedvosmisleno odrekla izvršavanja svojeg prava da na njoj sudjeluje, za ispunjenje svih uvjeta predviđenih člankom 8. stavkom 2. Direktive 2016/343 usto je potrebno da je ona u skladu s točkom (a) tog članka 8. stavka 2. bila pravodobno obaviještena o posljedicama neopravdanog nedolaska odnosno da je, u skladu s točkom (b) navedenog članka 8. stavka 2., zastupa opunomoćeni branitelj.

44 U ovom slučaju proizlazi, pod uvjetom da to provjeri sud koji je uputio zahtjev, da je učinak članka 423. stavka 1. NPK-a oduzimanje prava na obnovu postupka osobama koje su pobjegle nakon što su zaprimile preliminarnu optužnicu, izdanu na temelju članka 219. NPK-a, pri čemu se prvonavedenom odredbom ne zahtijeva ispitivanje, s jedne strane, može li se s obzirom na sve relevantne okolnosti, konkretno one navedene u točkama 39. i 42. ove presude, smatrati da su nadležna tijela obavijestila zainteresiranu osobu o održavanju rasprave i, s druge strane, jesu li je ta tijela obavijestila o posljedicama nedolaska odnosno je li ju na toj raspravi zastupao opunomoćeni branitelj.

45 Na nacionalnim je sudovima da ispitaju može li se članak 423. stavak 1. NPK-a ipak tumačiti na način koji omogućuje da se isključenje prava na obnovu postupka koje je njime predviđeno ograniči samo na slučajeve u kojima su ispunjeni svi uvjeti predviđeni člankom 8. stavkom 2. Direktive 2016/343. U slučaju nemogućnosti tumačenja bugarskog zakonodavstva u skladu sa zahtjevima prava Unije, uzimajući pritom u obzir da članak 8. stavak 4. i članak 9. te direktive imaju izravan učinak kao što je to navedeno u točki 35. ove presude, ti su sudovi dužni izuzeti iz primjene svaku nacionalnu odredbu koja je protivna tim odredbama prava Unije a da ne moraju zahtijevati ili čekati prethodno stavljanje izvan snage nacionalne zakonske odredbe koja nije u skladu s njima (vidjeti po analogiji presudu od 21. listopada 2021., ZX (Ispravak optužnice), C-282/20, EU:C:2021:874, t. 40. i 41. i navedenu sudsku praksu).

46 U tom bi slučaju sud koji je uputio zahtjev mogao, kao što to proizlazi iz točaka 82. do 85. presude koja je danas objavljena u predmetu C-400/23, VB II, sâm ispitati jesu li u konkretnom slučaju ispunjeni uvjeti predviđeni člankom 8. stavkom 2. Direktive 2016/343.

47 U tom pogledu, kad je riječ o odgovoru na pitanje može li se smatrati da je osoba IR bila obaviještena o održavanju rasprave i da se dobrovoljno i nedvosmisleno odrekla izvršavanja svojeg prava da na njoj sudjeluje, na sudu je koji je uputio zahtjev da svoje zaključke temelji na naznakama iz točke 58. presude od 19. svibnja 2022., Specializirana prokuratura (Suđenje optuženiku u bijegu) (C-569/20, EU:C:2022:401), koje se navode i pojašnjavaju u točkama 39. i 42. ove presude.

48 Što se tiče ostalog, iz informacija koje se nalaze u zahtjevu za prethodnu odluku proizlazi da je osoba IR tijekom suđenja u odsutnosti zastupana po branitelju po službenoj dužnosti koji s njom uopće nije u kontaktu. U tim okolnostima, kao što je to istaknuto u točki 56. presude od 19. svibnja 2022., Specializirana prokuratura (Suđenje optuženiku u bijegu) (C-569/20, EU:C:2022:401), čini se, pod uvjetom da to provjeri sud koji je uputio zahtjev, da osobu IR ne zastupa „opunomoćeni branitelj” u smislu članka 8. stavka 2. točke (b) Direktive 2016/343. Stoga pitanje jesu li ispunjeni uvjeti iz članka 8. stavka 2. te direktive treba u ovom slučaju ispitati s obzirom na točku (a) tog članka 8. stavka 2.

49 U skladu s potonjom odredbom, sud koji je uputio zahtjev treba ispitati je li osoba IR bila pravodobno obaviještena o posljedicama neopravdanog nedolaska.

50 U tom se pogledu čini, pod uvjetom da to taj sud provjeri, da iako iz članka 247.c stavka 1. NPK-a proizlazi da je cilj dostavljanja optužnice iz članka 246. NPK-a, među ostalim, obavještavanje okrivljenika o tome da se u predmetu može suditi u njegovoj odsutnosti, osobito ako se ne nalazi na adresi koju je prijavio ili ako ju je promijenio a da o tome nije obavijestio nadležna tijela, slična obveza nije predviđena u pogledu preliminarne optužnice iz članka 219. NPK-a.

51 Ako bi se utvrdilo da osoba IR nije bila obaviještena o tome da se izlaže suđenju u odsutnosti ako bi bila nedostupna istražnim tijelima ili ako bi im prijavila pogrešnu adresu za potrebe moguće dostave optužnice iz članka 246. NPK-a, sud koji je uputio zahtjev dužan je donijeti zaključak o neispunjavanju uvjeta iz članka 8. stavka 2. Direktive 2016/343 u ovom slučaju.

52 Uzimajući u obzir sve prethodno navedeno, na prvo pitanje valja odgovoriti tako da članke 8. i 9. Direktive 2016/343 treba tumačiti na način da im se ne protivi nacionalni propis prema kojem osoba koja pobjegne nakon što je primila preliminarnu optužnicu koja je protiv nje sastavljena tijekom istražne faze kaznenog postupka, čime na taj način sprečava nadležna tijela da je osobno obavijeste o pravomoćnoj optužnici kao i o vremenu i mjestu održavanja rasprave, i koja je u tim okolnostima osuđena u odsutnosti, nema pravo na obnovu postupka u slučaju njezina pronalaska i uhićenja radi izvršenja kazne, pod uvjetom da se tim propisom to isključenje od prava na obnovu postupka ograničava na osobe za koje se, s jedne strane, može smatrati s obzirom na sve relevantne okolnosti da su bile obaviještene o održavanju rasprave i koje je, s druge strane, tijekom suđenja u odsutnosti zastupao branitelj kojeg su one opunomoćile odnosno koje su, u slučaju nepostojanja takvog zastupanja, pravodobno bile obaviještene o tome da će biti izložene suđenju u odsutnosti ako bi izbjegavale pravosudni postupak.

Drugo pitanje

53 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li, s obzirom na odbijanje Vrhovenog kasacionenog sada (Vrhovni kasacijski sud) da uzme u obzir Direktivu 2016/343, tumačiti članak 8. te direktive i članak 47. Povelje na način da se kazneni sud može odnosno da se mora suzdržati od odlučivanja o meritumu optužbe podnesene protiv optuženika i od izricanja osuđujuće presude u njegovoj odsutnosti, kako bi se izbjeglo to da dotični Vrhovni kasacijski sud, koji ima isključivu nadležnost za ispitivanje zahtjeva za obnovu postupka u slučajevima kao što je onaj u glavnom postupku, toj osobi naknadno neopravdano odbije njezin zahtjev za obnovu postupka.

54 Kao što to proizlazi iz sudske prakse navedene u točki 45. ove presude, u slučaju nemogućnosti tumačenja nacionalnog propisa u skladu s člankom 8. stavkom 4. i člankom 9. Direktive 2016/343, nacionalni sudovi dužni su izuzeti iz primjene svaku nacionalnu odredbu koja je protivna tim odredbama prava Unije a da ne moraju zahtijevati ili čekati prethodno ukidanje predmetne nacionalne odredbe.

55 U takvoj situaciji nacionalni sudovi, među kojima je i predmetni Vrhovni kasacijski sud, obvezni su u slučaju podnošenja zahtjeva za obnovu postupka temeljiti svoje zaključke na zajedničkim minimalnim pravilima iz članka 8. stavka 4. i članka 9. Direktive 2016/343, koji imaju izravan učinak, kao što je to navedeno u točki 35. ove presude.

56 Budući da sud koji je uputio zahtjev za prethodnu odluku u njemu navodi da iz sudske prakse Vrhovenog kasacionenog sada (Vrhovni kasacijski sud) sa sigurnošću proizlazi da potonji odbija uzeti u obzir Direktivu 2016/343, valja utvrditi da sud koji je uputio zahtjev, uzimajući u obzir središnje mjesto koje takva tvrdnja zauzima u njegovu drugom prethodnom pitanju, temelji svoje rasuđivanje na premisi, koja je usto također iznesena u zahtjevu za prethodnu odluku, da iz presude od 19. svibnja 2022., Specializirana prokuratura (Suđenje optuženiku u bijegu) (C-569/20, EU:C:2022:401) proizlazi da je članak 423. stavak 1. NPK-a protivan Direktivi 2016/343.

57 Naime, u skladu s rasuđivanjem koje je iznio sud koji je uputio zahtjev, odbijanje Vrhovenog kasacionenog sada (Vrhovni kasacijski sud) da uzme u obzir tu direktivu očituje se u činjenici da potonji sud nije prilagodio svoju sudsku praksu nakon donošenja te presude Suda te je nastavio primjenjivati članak 423. stavak 1. NPK-a bez odstupanja od teksta te odredbe na temelju zajedničkih minimalnih pravila utvrđenih u navedenoj direktivi.

58 Međutim, u presudi od 19. svibnja 2022., Specializirana prokuratura (Suđenje optuženiku u bijegu) (C-569/20, EU:C:2022:401) Sud se nije izjašnjavao o pitanju treba li Direktivu 2016/343 tumačiti na način da joj se protivi nacionalna odredba kao što je to članak 423. stavak 1. NPK-a, čiji je učinak oduzimanje prava na obnovu postupka osobama koje su pobjegle nakon što su zaprimile preliminarnu optužnicu. Sud tek u ovoj presudi, koja sadržava dodatne elemente tumačenja u odnosu na one iznesene u presudi od 19. svibnja 2022., Specializirana prokuratura (Suđenje optuženiku u bijegu) (C-569/20, EU:C:2022:401), daje detaljnije naznake kojima se bugarskim sudovima nastoji pomoći u pogledu utvrđivanja jesu li posebna pravila postupovnog sustava NPK-a u skladu s tom direktivom.

59 U tim okolnostima, činjenica da je Vrhoven kasacionen sad (Vrhovni kasacijski sud) do danas nastavio primjenjivati članak 423. stavak 1. NPK-a bez odstupanja od teksta te odredbe kako bi se osigurala nadređenost zajedničkih minimalnih pravila utvrđenih u Direktivi 2016/343, ne znači

nužno da je riječ o odbijanju uzimanja u obzir te direktive, nego može odražavati uvjerenje tog Vrhovnog suda – koje treba preispitati s obzirom na naznake iz ove presude Suda – da se navedenom odredbom NPK-a pravilno provodi navedena direktiva.

60 Tako sud koji je uputio zahtjev pogrešno tumači presudu od 19. svibnja 2022., Specializirana prokuratura (Suđenje optuženiku u bijegu) (C-569/20, EU:C:2022:401), na čemu zatim temelji svoju tvrdnju da Vrhoven kasacionen sad (Vrhovni kasacijski sud) odbija uzeti u obzir Direktivu 2016/343. Prema tome, budući da se ta tvrdnja tog suda temelji na pogrešnoj premisi, drugo prethodno pitanje je hipotetske prirode i stoga je nedopušteno (vidjeti po analogiji, među ostalim, presudu od 24. srpnja 2023., Lin, C-107/23 PPU, EU:C:2023:606, t. 69.).

Troškovi

61 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (četvrto vijeće) odlučuje:

Članke 8. i 9. Direktive (EU) 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku

treba tumačiti na način da im se:

ne protivi nacionalni propis prema kojem osoba koja pobjegne nakon što je primila preliminarnu optužnicu koja je protiv nje sastavljena tijekom istražne faze kaznenog postupka, čime na taj način sprečava nadležna tijela da je osobno obavijeste o pravomoćnoj optužnici kao i o vremenu i mjestu održavanja rasprave, i koja je u tim okolnostima osuđena u odsutnosti, nema pravo na obnovu postupka u slučaju njezina pronalaska i uhićenja radi izvršenja kazne, pod uvjetom da se tim propisom to isključenje od prava na obnovu postupka ograničava na osobe za koje se, s jedne strane, može smatrati s obzirom na sve relevantne okolnosti da su bile obaviještene o održavanju rasprave i koje je, s druge strane, tijekom suđenja u odsutnosti zastupao branitelj kojeg su one opunomoćile odnosno koje su, u slučaju nepostojanja takvog zastupanja, pravodobno bile obaviještene o tome da će biti izložene suđenju u odsutnosti ako bi izbjegavale pravosudni postupak.

Potpisi